

ODILLIK MEZONI

ILMIY-AMALIY, HUQUQIY JURNAL

8 декабрь

**Ўзбекистон Республикаси
Конституцияси куни**

“ODILLIK MEZONI”

илмий-амалий, ҳуқуқий журнал

Муассис: Ўзбекистон Республикаси Судьялар
олий кенгаши ҳузуридаги
Судьялар олий мактаби

Ҳамкорлар

Ўзбекистон Республикаси
Судьялар олий кенгаши,
Ўзбекистон Судьялари ассоциацияси

ТАҲРИР КЕНГАШИ

Холмўмин ЁДГОРОВ
Убайдулла МИНГБОВЕВ
Ҳожии-Мурод ИСОҚОВ
Дилшод ИСРОИЛОВ
Дилшод АРИПОВ
Комил СИНДАРОВ
Худойкул АЗИЗОВ
Илҳом НАСРИЕВ
Малика ҚАЛАНДАРОВА
Собир ХОЛБАЕВ

Бош муҳаррир

Арслон ЭШМУРДОВ

Навбатчи муҳаррир

Ҳамроқул ҚАРИШИЕВ

Саҳифаловчи дизайнер

Шокиржон АЛИБЕКОВ

Журнал Ўзбекистон Республикаси Вазирлар
Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация
комиссияси Раёсатининг 2019 йил 31 январ-
даги 261/8 сон қарори билан юридик фанлар
бўйича диссертациялар асосий илмий нати-
жаларини чоп этиш тавсия этилган илмий
нашрлар рўйхатига киритилган.

Манзил: 100097, Тошкент шаҳри,
Чилонзор тумани, Чўпон ота кўчаси, 6-уй

Электрон манзил:
odillikmezoni2019@umail.uz

Ўзбекистон Республикаси Матбуот ва
ахборот агентлигидан 2019 йил 27 августда
0972-рақам билан қайта рўйхатдан ўтган.

Обуна индекси: 1317

Ҳар ойда бир марта чоп этилади.

Журналда эълон қилинган материаллардан
фойдаланилганда манба қайд этилиши керак.

Босишга 25.12.2024 да рухсат берилди.

Бичими 60x84 13/8, 8 босма табак.

Буюртма № 3. Адади 1330.

Баҳоси келишилган нархда.

“ATLAS PRINT MEDIA” МЧЖ

босмахонасида чоп этилди.

Босмахона манзили:

Тошкент шаҳри, Шайхонтоҳур тумани,
Дархан, Ипак берк кўчаси, 35-уй

МУНДАРИЖА

КУН МАВЗУСИ

4

МЕҲНАТ МУНОСАБАТЛАРИДА АЁЛЛАР МЕҲНАТИНИ
ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ ХУСУСИЯТЛАРИ

6

КОНСТИТУЦИЯ – ТЕНГЛИК ВА ИЖТИМОИЙ
АДОЛАТ КАФОЛАТИ

МУНОСАБАТ

7

АЛ-ХОРАЗМИЙ МЕРОСИ – РАҚАМЛИ ҲУҚУҚ
ПОЙДЕВОРИ

8

РАҚАМЛИ ДУНЁ

СУНЪИЙ ИНТЕЛЛЕКТ ТИЗИМЛАРИДА ФОРС-
МАЖОР ҲОЛАТИНИНГ ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ
ХУСУСИЯТЛАРИ

10

АХБОРОТ ХАВФСИЗЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШНИНГ
ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ

12

ҚИЁСИЙ ТАҲЛИЛ

ЎҒИРЛИК ЖИНОЯТИНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ
БОРАСИДА ЎЗБЕКИСТОН ВА ХОРИЖИЙ
ДАВЛАТЛАР ТАЖРИБАСИ

МУШОҲАДА

14

ДАВЛАТ ХАРИДЛАРИ СОҲАСИДА
КОРРУПЦИЯНИНГ КЕЛИБ ЧИҚИШ САБАБЛАРИ

16

МУЛОҲАЗА

ЖАВОБГАРНИНГ ҲУҚУҚ ВА МАНФААТЛАРИНИ
ҲИМОЯ ҚИЛИШ: ЭЪТИРОЗ ВА ҚАРШИ ДАЪВО

МУТАХАССИС МУЛОҲАЗАСИ

18

ФАВҚУЛОДДА ҲОЛАТЛАРДА ОДИЛ СУДЛОВ
ҲУҚУҚИНИ АМАЛГА ОШИРИШНИНГ ХУСУСИЯТЛАРИ

20

ИБРАТЛИ УМР СОҲИБЛАРИ

ЧИН ИНСОН, ЮКСАК САЛОҲИЯТЛИ ОЛИМ

21

АДОЛАТГА БАХШИДА УМР

22

СУДЬЯ МИНБАРИ

СИНГАПУРДА МЕДИАЦИЯ

23

СУДЬЯЛАРНИНГ ХУЛҚУ ОДОБИ АДОЛАТ
ПОЙДЕВОРИ

24

ФАРЗАНДЛИККА ОЛИШНИНГ ЎЗИГА ХОС
ХУСУСИЯТЛАРИ

25

АЁЛЛАР ЖИНОЯТЧИЛИГИ:
МУАММО, ТАЖРИБА, ЕЧИМ

ТАДҚИҚОТ

26

ВОЯГА ЕТМАГАНЛАРНИНГ УЙ-ЖОЙГА
БЎЛГАН ХУҚУҚЛАРИНИ ТАЪМИНЛАШ
ЮЗАСИДАН ПРОКУРОР НАЗОРАТИ

28

ЎЗБЕКИСТОНДА ЭКОЛОГИК СУДЛАРНИ
ТАШКИЛ ЭТИШНИНГ ИСТИҚБОЛЛАРИ

30

СУД ИШЛАРИНИ ҲАЛ ЭТИШГА АРАЛАШИШНИНГ
СУБЪЕКТИВ БЕЛГИЛАРИГА ОИД МУЛОҲАЗАЛАР

32

ЙИФИЛИШ ҚАРОРЛАРИНИ ҚАБУЛ
ҚИЛИШ ТАРТИБ-ТАОМИЛЛАРИНИНГ
ХУҚУҚИЙ ТАБИАТИ

34

МУАЛЛИФЛИК ХУҚУҚИНИ
ЧЕКЛАШНИНГ ҚОНУНИЙ АСОСЛАРИ

36

СУД ҲОКИМИЯТИНИНГ ИЛМИЙ
ТАСНИФИ ВА ТУЗИЛИШИ

38

ФУҚАРОЛИК – ХУҚУҚИЙ ШАРТНОМАЛАРДА
“ЗАИФ ТОМОН” ТУШУНЧАСИ ВА БЕЛГИЛАРИ

40

НИЗОЛАРНИ СУДГАЧА ҲАЛ ҚИЛИШНИНГ
КОНСТИТУЦИЯВИЙ-ХУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ

42

КОРРУПЦИЯВИЙ ЖИНОЯТЛАРНИНГ
ТЕЗКОР-ҚИДИРУВ ТАВСИФИ

44

ТУРДОШ ХУҚУҚЛАРНИНГ ТАРИХИ ВА
ҚОНУНЧИЛИҚДА МУСТАҲКАМЛАНИШИ

46

СУД ВА БОШҚА ОРГАНЛАР
ХУЖЖАТЛАРИНИ ИЖРО ЭТИШДАГИ
МАВЖУД МУАММОЛАР ХУСУСИДА

47

ТРАНСПОРТ ВОСИТАСИДАН СОДИР
ЭТИЛАДИГАН ЎФРИЛИК ЖИНОЯТИНИ
ФОШ ЭТИШНИНГ ХУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ

ТИНГЛОВЧИ МИНБАРИ

48

СУД ИШЛАРИДА СУНЪИЙ ИДРОКНИ
Қўллаш ва ҳуқуқий тартибга
солиш бўйича айрим мулоҳазалар

50

ЖИНОЯТ ҚОНУНЧИЛИГИДА
ЖИНОЯТЛАРНИ ТАСНИФЛАШНИНГ
ХУҚУҚИЙ АҲАМИЯТИ

52

КОРРУПЦИЯГА ҚАРШИ КУРАШИШ
ДАВР ТАЛАБИ

АДМИНИСТРАТИВНАЯ РЕФОРМА

53

КОНСТИТУЦИОННЫЕ ГАРАНТИИ
РАЗВИТИЯ АДМИНИСТРАТИВНЫХ
ПРОЦЕДУР В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН

56

ТЕМА ДНЯ

КИБЕРПРЕСТУПНОСТЬ И ЕЕ
ОСОБЕННОСТИ

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ

58

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ПРАВОВЫХ
ОСНОВ ЗАЩИТЫ ТОВАРНЫХ ЗНАКОВ В
МЕЖДУНАРОДНОЙ ПРАКТИКЕ

60

IMPORTANT TOPIC

PROBLEMS OF ENSURING A BALANCE
BETWEEN THE INTERESTS OF THE STATE
AND INVESTORS IN INTERNATIONAL
PUBLIC LAW

ANALYSES

62

MAIN DIRECTIONS FOR COMBATING DRUG
SMUGGLING

ЎҒИРЛИК ЖИНОЯТИНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ БОРАСИДА ЎЗБЕКИСТОН ВА ХОРИЖИЙ ДАВЛАТЛАР ТАЖРИБАСИ

АННОТАЦИЯ: мақолада ўғирлик жиноятининг олдини олиш борасида Англия, АҚШ, Буюк Британия, Германия, Россия, Қирғизистон, Қозғизистон, Ҳиндистон ва Ўзбекистон Республикаси тажрибаси ўрганилиб, маъмурий ҳудудларни тўлиқ камералаштириш энг самарали усул эканлиги ҳақида хулосага келинган.

Калит сўзлар: ўғирлик, камералаштириш, тезкор бошқарув маркази, полиция, маҳаллий ҳокимият органлари.

Дунёнинг барча давлатларида ўғирликлар содир этилиши кузатилиб, мазкур ижтимоий ҳодиса мамлакатнинг ижтимоий ва иқтисодий жиҳатдан ривожланишига жиддий таъсир кўрсатади. Таҳлил натижаларга кўра, ҳозирда ўғирлик жиноятларини қуйидаги: банк пластик карталаридан (кибермаконда) ўғирлик; кисавурлик (кийим чўнтаги ва сумкадан); корхоналар, муассасалар ва ташкилотлар (юридик шахснинг моддий балансида бўлган мол-мулк)дан ўғирлик; савдо дўконлари (озик-овқат, кийим-кечак, хўжалик, тиббий, маиший соҳада маҳсулотларни сотиш учун мўлжалланган дўконлар ва бошқ.) ўғирлик; транспорт воситаси (енгил ва юк автомашина салони, юкхонаси ҳамда эҳтиёт қисмлари ва б.)дан ўғирлик; уй-жойлар (ҳовли, хонадон, дала ҳовли, шахсий бино, ер участкаси)дан ўғирлик; ҳайвон (чорва, парранда ва бошқ.) ўғирлиги; велосипед ва скутер ўғирлиги; истироҳат боғлари ва очиқ жойлардан содир этилаётганлигини таъкидлашимиз мумкин. Мазкур рўйхатдан шу маълумки, содир этилаётган ўғирликларни анъанавий, замонавий каби турларга таснифлаш тўғридир. Замонавий ўғирликлардан банк пластик карталаридан ўғирлик кенг авж олмоқда. Бунинг асосий сабаби, ахборот технологияларининг жадал ривожланиб бораётганлиги жамиятда барча соҳаларнинг рақамлаштирилиши, иқтисодиётни янада ривожлантиришда тадбиркорлик, экспорт ва импорт, инвестиция каби масалаларга эътибор берилиши, нақд пуллардан электрон кўринишда фойдаланиш заруратини юзага келтирди ва бу “қора хаккер”лик фаолияти билан шуғулланувчи, нияти бузуқ (ёмон) бўлган шахслар учун кибермаконда ўзганинг мулкни осон ўзлаштириш имкониятини яратди.

Global economy.com. веб сайтининг 2023 йилдаги маълумотларига кўра, ҳар юз минг аҳоли жон бошига нисбатан ўғирлик жиноятлари 74 та давлатлар мисолида энг юқори кўрсаткич Данияда (3949), ундан сўнг Швеция (3817), Уругвай (3205), Австралия (2460), Гренада (2307), Буюк Британия (2283), Бермуда (2190), Франция (2135), Финляндия (2081), Норвегия (1991), Нидерландия (1791), АҚШ (1750), Швейцария (1712), Австрия (1650), Германия (1576), Канада (1409), Ирландия (1372), Монако (1080), Исландия (1043), Словения 20-ўринни (1030) эгалланган бўлса, паст кўрсаткичлар РФ (512), Жанубий Корея (400), Япония (293), Қирғизистон ҳамда (156) БААда (52) қайд этилган. Албатта ушбу рақамлар нисбий бўлиб, ўғирликнинг содир этилиши ушбу давлатларда истиқомат қилувчи аҳоли ҳуқуқий маданиятининг ривожланганлик даражаси, ишсизлик ҳолати ҳамда таъсирчан жиноий-ҳуқуқий таъсир чоралари билан боғлиқдир. Ўғирликнинг олдини олишда ривожланган давлатларда турли амалий чора-тадбирлар кўрилмоқда.

Буюк Британияда “Жиноятчиликнинг олдини олишнинг замонавий стратегияси” дастури доирасида уй-жойдан содир этиладиган ўғирликнинг салмоғи 60 фоизга камайган. Маъмурий ҳудудларга кузатув камераларини ўрнатиш ҳамда транспорт

воситаларининг электрон иммобилизатор ва бошқа хавфсизлик воситалари билан жиҳозланиши, ўғирликнинг 78 фоизга камайишига хизмат қилди. Полиция ходимларининг иш юкласини минималлаштиришда қоғозбозлик, бюрократия, инсон омилидан тўлиқ воз кечилиб, суд ва ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари (ҲМҚОлар)нинг ишини тезлаштириш ва мақбуллаштиришда бутун жиноий судлов тизимининг фаолияти тўлиқ рақамлаштирилган. Шунингдек, жабрланувчилар ва гувоҳларнинг шахсий хавфсизлигини таъминлашда Police.uk. веб-сайт орқали “Track My Crime” хавфсиз онлайн иловасидан жиноят ҳақида электрон мурожаат қилиш, тергов жараёнини кузатиш ва судда онлайн тарзда иштирок этиш имконияти яратилган.

АҚШда жиноятлар тўғрисида ягона ҳисобот Миллий дастури (UCR) мавжуд бўлиб, федерал тергов бюроси томонидан жиноятлар тўғрисидаги статистик маълумотлар барча штатлардаги полиция ва шериф бўлимларига эълон қилиб борилади. Ушбу маълумотлар аҳолига жиноятчиликнинг сўнгги тенденциялари ҳақида маълумот беришга хизмат қилади. АҚШ штатларида энг кенг тарқалган 7 турдаги жиноятлар орасида мулкни ўғирлаш жинояти ҳам кўп содир этилади. Масалан, 50 АҚШ долларидан кўп миқдорда мулкни ўғирлаш учун уй-жой ва бошқа объектларга кириш; автомобилдан ўғирлик ва ҳоказо.

XX асрнинг иккинчи ярмида АҚШда аҳолини арзон уй-жойлар билан таъминлашда йирик саноат шахарларининг чекка қисмида кўп қаватли турар-жой биноларининг оммавий қурилиши давлат ижтимоий дастурлари доирасида амалга оширилди. Қисқа вақтда қуриб битказилган ижтимоий инфратузилма объектлари (мактаб, касалхона ва дам олиш масканлари)нинг талабга жавоб бермаслиги ўғирликларнинг кўп содир этилишига олиб келди. Кейинчалик ушбу масалага жиддий эътибор берилиб, хавфсизлик масалалари кучайтирилди. Ўғирлик содир этиш усулига кўра яширин тарзда амалга оширилиб, ҲМҚО ходимлари бир вақтнинг ўзида маъмурий ҳудуднинг барча жойлари (объектлар)ни қамраб олиш имкониятига эга эмас. Энг самарали усул бу ҳудудларни тўлиқ камералаштириш. Масалан 2015 йилда Ҳиндистон Ҳукумати томонидан “Ақли шахарни ривожлантириш” дастури доирасида “Centrally Sponsored Scheme” лойиҳаси устида беш йил давомида иш олиб борилган. Бутунжаҳон банки ва Осиё тараққиёт банки каби халқаро ташкилотлардан ва хусусий инвесторлардан тахминан 480 млд. рупий маблағ ажаратилган (71 трлн. 40 млд сўм). Марказнинг асосий вазифаси жамоат хавфсизлигини таъминлаш, жиноятчиликка қарши курашда маълумот тўплаш ва мониторинг қилиш ҳамда ҲМҚОларга ахборотни етказишдан иборат.

Германияда савдо дўконларидан ўғирликлар ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 23 фоиздан кўпроққа ошган. 2024 йилда 426 000 дан ортиқ ушбу турдаги ўғирликлар содир этилган.

Мазкур давлатнинг аҳолиси 85 млн.га яқин. Пойтахти билан бирга 16 та федерал ҳудудларга бўлинган ва унинг таркибида 50 та йирик шаҳарлар мавжуд. Савдо дўконларидан ўғирликлар асосан жиноий тўдалар томонидан содир этилиб, бунинг оқибатида савдо компанияларининг йўқотишлари йилига бир неча миллиард евро ни ташкил қилади. Статистик маълумотларга кўра 2022 йилда 5.628.854 та умумий жиноятлар рўйхатга олинган бўлиб, шундан 408.600 ёки 7,3 фоизи ўғирликлар улушига тўғри келиб, улардан 65.908 таси (16,1 фоизи) фош этилган. Мазкур жиноятларнинг олдини олиш учун Германия Ҳукумати қонун устуворлиги асосида мулкни самарали ва доимий ҳимоя қилинишини таъминлаш учун маъмурий ҳудудларни тўлиқ камералаштириб, ҲМҚО ходимлари ўртасида маълумот алмашишни яхши йўлга қўйиши керак.

2018 йилда Европа банкининг кредит қўмитаси томонидан 15 млн. евро (201 млрд 405 млн сўм) маблағлар ҳисобига Қозғистон Республикасида Тезкор бошқарув маркази ташкил этилди. Марказнинг вазифаси ҳуқуқ-тартиботни сақлаш, шаҳар аҳолиси ва меҳмонларнинг хавфсизлигини таъминлашдан иборатдир. Марказнинг видеокузатув имкониятлари доимий равишда шаҳардаги вазият тўғрисидаги маълумотларни тўплаб, таҳлил қилиши жиноятчиликнинг олдини олишда муҳим аҳамият касб этади. 2022 йил январда Президент топшириғи билан марказга яна 10 мингта кузатув камераларини интеграция қилиш вазифаси белгиланган.

2018 йилда Россия Федерацияси Москва шаҳрида "Хавфсиз шаҳар" дастури доирасида умумий қиймати 525 млн. рубл (69 млрд. 430 млн. сўм)ни ташкил этган Тезкор бошқарув маркази полиция хизматиға фойдаланишга топширилди. Марказга дастлаб 100 мингга яқин кузатув камераси интеграция қилинган. Ҳозирда қўшимча яна 200 мингга яқин кузатув камераларини интеграция қилиш режалаштирилмоқда. "Хавфсиз шаҳар" дастури доирасида 2024 йилда 106 млрд. рубл (14 трлн. 628 млрд сўм) маблағ ажратилиши белгиланганди. Шундан, 12,7 млрд. рубл шаҳарни камералаштиришга, 800 млн. рубл эса юзни аниқлаш, идентификация қилиш "Фейс тизими" бўйича сифатли камераларни ўрнатишга йўналтирилган.

2019 йилда Қирғизистон Республикасининг Бишкек шаҳрида ташкил этилган Тезкор бошқарув маркази умумий маблағи 5 млн АҚШ доллари (61 млрд. 750 млн сўм)ни ташкил этади. Марказга 2.137 та кузатув камералари интеграция қилинган бўлиб, улардан 519 таси юзни аниқлаш функциясига эга. Фақат 2022 йилда уларнинг ёрдами билан 3.431 та жиноят ва ҳодисалар аниқланган бўлиб, шундан 1.250 таси ёки 36,4 фоизи ўғирлик жиноятини содир этган шахсларни аниқлашга хизмат қилган.

Киссавурликка қарши курашишда Англия ва Хитой тажрибасига кўра, автобуслар, жамоат жойларида ПТЗ камералари ўрнатилиши ижобий самара берган. Катта шаҳарлар (Лондон, Пекин)ни тўлиқ камералаштириш полиция ва маҳаллий ҳокимият органлари билан ҳамкорликда амалга оширилган.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 2 апрелдаги "Ички ишлар органларининг жамоат хавфсизлигини таъминлаш ва жиноятчиликка қарши курашиш соҳасидаги фаолиятини янада такомиллаштириш бўйича қўшимча ташкилий чора-тадбирлар тўғрисида"ги қарорига мувофиқ Тошкент шаҳри Ички ишлар бош бошқармасининг Ягона тезкор бошқарув маркази ташкил этилди. Ушбу марказ замонавий ускуналар билан жиҳозланиб, "Геоинформацион электрон харита" ва "Қалқон" дастури асосида фаолият кўрсатиб келмоқда. Марказ "Хавфсиз шаҳар" ва "Хавфсиз маҳалла" мақсадларини таъминлаш

ва ҳуқуқбузарликларни аниқлашда муҳим ўрин тутмоқда. Марказга Тошкент шаҳридаги 10 мингдан ортиқ турар ва нотурар жойлардаги 7 минг 300 та видеокузатув камералари интеграция қилинган. Хусусан, 2023 йилда пойтахтда содир қилинган 925 та ўғирлик жиноятдан 321 таси ёки 34,7 фоизи "иссиқ изи"да фош этилган. Марказнинг афзаллиги шундаки, ҳудудни камера-лаштириш орқали жамоат жойлари (аҳоли гавжум жой, жамоат транспорти), корхона, муассаса, ташкилотлар, жисмоний ва юридик шахсларга тегишли хусусий объектларда содир этилиши мумкин бўлган ўғирликларнинг барвақт олди олинади.

Ўғирлик жиноятининг олдини олишда хорижий давлатлар тажрибаси асосида қуйидагилар таклиф этилади:

биринчидан, республиканинг барча ҳудудларида ўғирликлар содир бўлишининг олдини олиш мақсадида маҳаллий ҳокимият органлари билан ҳамкорликда маъмурий ҳудудларни камералаштириш; иккинчидан, мол-мулкларини доимий равишда ҳимоя қилиш бўйича фуқароларнинг ҳуқуқий саводхонлигини ошириб бориш; учинчидан, содир этилаётган ўғирликларнинг туридан келиб чиқиб олдини олиш чора-тадбирларини ишлаб чиқиш лозим.

Хулоса қилиб айтганда, ўғирлик жиноятининг олди олинishi ҳар бир давлатнинг ижтимоий ва иқтисодий ривожланишига ижобий самара беради.

Алишер Шарафутдинов,

Ўзбекистон Республикаси ИИБ Криминология тадқиқот институти масъул ходими, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган юрист, доцент.

Бахтиёржон Муродов,

Ўзбекистон Республикаси ИИБ Академияси тергов фаолияти кафедраси бошлиғи, юридик фанлар доктори, профессор.

Фарход Бобомуродов,

Тошкент шаҳар ИИББ Ягона тезкор бошқарув марказининг масъул ходими, юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD).

Фойдаланилган адабиётлар:

- Акматалиев Алмазбек Акматалиевич, Абдыраманова Чолпон Шабданбаевна Эволюция государственного управления в странах постсоветского пространства. Кыргызская Республика // Государственная служба. 2021. №4 (132). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/evolyutsiya-gosudarstvennogo-upravleniya-v-stranah-postsovetetskogo-prostranstva-kyrgyzskaya-respublika>
- Гуринская Анна Леонидовна Механизмы предупреждения преступлений в Великобритании: Судебные предписания о прекращении антиобщественного поведения // Вестник МГПУ. Серия: Юридические науки. 2017. №1 (25). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/mehanizmy-preduprezhdeniya-prestupleniy-v-velikobritanii-sudebnye-predpisaniya-o-prekraschenii-antioobschestvennogo-povedeniya>
- Перминов Виктор Александрович. Развитие умных городов в Индии // Российский внешнеэкономический вестник. 2020. №8. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/razvitiye-umnyh-gorodov-v-indii>
- Шалагин Антон Евгеньевич, Идиятуллоев Алмаз Дамирович Зарубежный опыт предупреждения преступности в XXI веке // Вестник Казанского юридического института МВД России. 2020. №2 (40). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/zarubezhnyy-opyt-preduprezhdeniya-prestupnosti-v-xxi-veke>
- Шахматов Александр Владимирович, Скоков Игорь Евгеньевич Исторические и современные аспекты борьбы с карманными кражами в разных странах // Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России. 2017. №4 (76). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/istoricheskie-i-sovremennye-aspekty-borby-s-karmannymi-krazhami-v-raznyh-stranah>
- Ядова Майя Андреевна Москва - безопасный город: миф или реальность? (по результатам интервью с волонтерами ИНИОН РАН) // Социологический ежегодник. 2016. №2015-2016. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/moskva-bezopasnyy-gorod-mif-ili-realnost-po-rezultatam-intervyu-s-volonterami-inion-ran>
- <https://www.theglobaleconomy.com/rankings/theft/2023>
- <https://www.tupa-germania.ru/zhizn/prestupnost-germania.html#krazh>
- <https://alservice.kz/видеоонаблюдение/центр-оперативного-управления-цпоу>
- <https://daryo.uz/k/2023/12/12/shavkat-mirziyoyev-toshkent-shahri-iibbnng-yagona-tezkor-boshqaruv-markazini-borib-kordi>